

ระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาเชิงรุกเพื่อตอบสนอง การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

วิวัฒน์ ปัญจมะวัต

รองเลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาเชิงรุกเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ต้องมุ่งเน้นการพลิกโฉมบุคลากรให้มีทักษะดิจิทัล พัฒนาหลักสูตรและสภาพแวดล้อมให้ทันสมัย สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ และยกระดับคุณภาพบัณฑิตให้พร้อมทำงาน การดำเนินงานที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนบุคลากรผ่านการอบรม การใช้เทคโนโลยีและสื่อใหม่ ๆ ในการเรียนการสอน การสร้างห้องเรียนและห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย การสร้างเครือข่าย ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ และการพัฒนาทักษะการสื่อสารควบคู่ไปกับทักษะเฉพาะทาง ซึ่งเป็นสมรรถนะของผู้บริหารที่จะต้องบริหารท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดผลลัพธ์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาอย่างสมดุล สถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจุด pain point ของสถานศึกษา ได้แก่ ปริมาณผู้เรียนที่ลดลงตามลำดับ แต่จำนวนครูจ้างและยังคงมากและค่าสอนในแต่ละภาคเรียนยังคงเป็นปัญหาสำคัญของผู้บริหาร รวมถึงค่าสาธารณูปโภค โดยเฉพาะค่าไฟฟ้า ดังภาพที่ 1 จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องขับเคลื่อนและพัฒนาการศึกษาอาชีวศึกษาบนฐานของงบประมาณจำกัด จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลง บทบาทในการขับเคลื่อนเพื่อบริหารจัดการอาชีวศึกษาเชิงรุกในหลายมิติ

PAIN POINT สถานศึกษา

ภาพที่ 1 pain point ของสถานศึกษา

บทความพิเศษ

โครงการที่เป็นจุดเน้นการบริหารจัดการอาชีวศึกษาเชิงรุกเพื่อตอบสนอง การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

1. ขยายและยกระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
2. จัดการศึกษาเรียนล่วงร่วมกับหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิภาคี)
3. พัฒนาทักษะและศักยภาพการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา
4. ยกระดับและพัฒนาขีดความสามารถด้านภาษาและทักษะดิจิทัลเพื่อพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูง
5. อาชีวะปลอดภัย
6. ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาผู้เรียนอาชีวศึกษาออกนอกระบบการศึกษา (Vocational Education Zero Drop Out)
7. พัฒนาการขับเคลื่อนการดำเนินงานธนาคารหน่วยกิตอาชีวศึกษา (Credit Bank)
8. ส่งเสริมการและพัฒนาศักยภาพกำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงด้านการวิจัยนวัตกรรม โดยรูปแบบการวิจัยและพัฒนา
9. ความร่วมมือในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา (ทวิวุฒิไทย-จีน)

การพัฒนาระดับอาชีวศึกษาทวิภาคี

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็น Flagship ที่สำคัญ ซึ่งการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างสถานศึกษา และสถานประกอบการ ผู้เรียนที่เข้าร่วมฝึกอาชีพอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีนี้นั้นจะมี 2 สถานภาพในบุคคลเดียวกัน คือ เป็นนักศึกษาในสถานศึกษา และในขณะเดียวกันก็เป็นพนักงานฝึกอาชีพของสถานประกอบการด้วยการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีเป็นการจัดการศึกษาด้านอาชีพอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งการศึกษาในระบบนี้ผู้เรียนหรือผู้ฝึกหัด (Trainee) จะต้องเรียนรายวิชาสามัญ รายวิชาชีพพื้นฐาน โดยเรียนและฝึกปฏิบัติเบื้องต้นที่สถานศึกษา สัปดาห์ละ 1-2 วัน ส่วนรายวิชาชีพ สาขางาน จะเรียนและฝึกปฏิบัติจริงที่สถานประกอบการ 3-4 วัน ทั้งนี้อยู่ในข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาและ สถานประกอบการ ได้มีการปรับปรุง จัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นตามภาระงาน โดยเพิ่มจาก 27 ล้านบาท เป็น 97 ล้านบาทในปีงบประมาณ 2568 และในปี 2569 เพิ่มขึ้นเป็น 178 ล้านบาท (ดังภาพที่ 2) โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาระดับการจัดการอาชีวศึกษาทวิภาคีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 การจัดสรรงบประมาณด้านการอาชีวศึกษาทวิภาคี

เมื่อจำนวนผู้เรียนในระบบลดลง ความนิยมในการเรียนนอกระบบระยะสั้นเพิ่มมากขึ้น คุณภาพจึงมีความสำคัญมากกว่าปริมาณ บทบาทของการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพราะปัญญาประดิษฐ์ AI ได้เข้ามามีบทบาทแทนครู เช่นเดียวกับระบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจะต้องทำให้การจัดการศึกษา การดูแลผู้เรียน การนิเทศการฝึกงาน มีความจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการกับสถานประกอบการ จึงได้มีการออกแบบระบบการดูแลนักเรียนที่ไปฝึกงาน แบ่งเป็น 3 ระยะ

1) สถานศึกษาเตรียมความพร้อมก่อนไปฝึกอาชีพ ครูติดต่อสถานประกอบการ เตรียมความรู้พื้นฐาน การปฏิบัติในการฝึกงาน โดยมีการอบรมระยะสั้น เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนไปฝึกงาน อย่างน้อย 30 ชั่วโมง และเตรียมครูนิเทศนักเรียนนักศึกษาทั้งแบบ Onsite และ Online

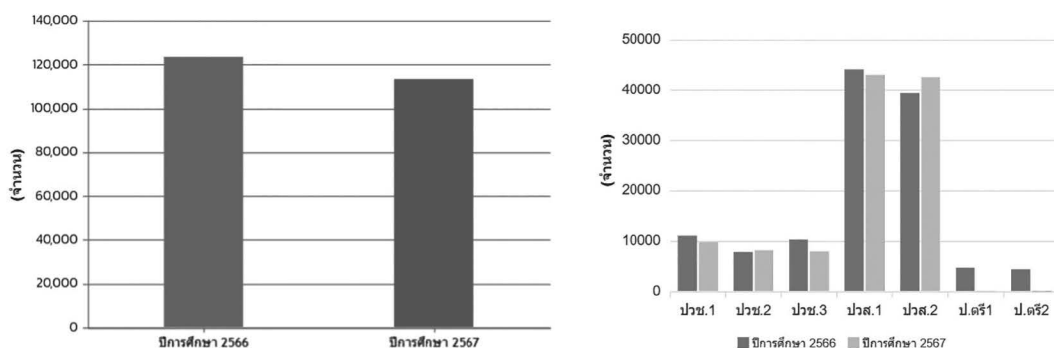
2) นิเทศเข้มข้นระหว่างการฝึกอาชีพ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการนิเทศ การติดตามผู้เรียน สร้างแรงจูงใจ ให้ครูออกแบบการนิเทศอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง จะส่งผลให้ผู้เรียนและสถานประกอบการมีความอบอุ่น จากการได้รับการดูแลระหว่างการฝึกงานจากครูนิเทศ

3) เสริมสมรรถนะรายบุคคลหลังการฝึกอาชีพแล้ว หลังจากกลับจากฝึกงาน มีการประเมินผลการฝึกงาน ด้วยการทำ portfolio รายบุคคล ประเมินผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก เป็นการติดตามหลังการฝึกงาน สรุปจุดเด่น จุดด้อย และจุดที่ควรปรับปรุงต่อไป ซึ่งจำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาทวิภาคียังมีแนวโน้มลดลง ในปีการศึกษา 2566 และ 2567 จำนวน 123,669 และ 113,646 ตามลำดับ ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 3 จึงได้มีแนวทางแก้ปัญหาและยกระดับดังนี้

- พลั๊กดันรุ่ง พ.ร.บ. ส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแห่งชาติ
- นโยบายการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา ปรับปรุงระบบฐานข้อมูล ให้ตรงกับหลักสูตร 2567
- ยกระดับฐานข้อมูล DVE Data ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในส่วนกลาง (สอศ.) สถานศึกษา ผู้เรียน และสถานประกอบการ
- การสร้างฐานข้อมูลกลาง โดยการสร้างฐานข้อมูลร่วมกับ MOU สถานประกอบการ ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพเดียวกัน โดยเน้นสถานประกอบที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรม และการแบ่งพื้นที่ประสานความร่วมมือสถานศึกษากับนิคมอุตสาหกรรม เช่น จังหวัด ระยอง
- การจัดเตรียมระบบสื่อการเรียนการสอนให้สถานศึกษา และเตรียมการจัดทำสื่อการสอน จำนวน 1,600 เรื่อง

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เรียนทวิภาคี

ปีการศึกษา	ปวช.1	ปวช.2	ปวช.3	ปวส.1	ปวส.2	ป.ตรี 1	ป.ตรี 2	รวม
2566	11,327	8,145	10,573	44,366	39,366	4,940	4,653	123,669
2567	10,064	8,484	8,284	43,302	42,836	364	312	113,646

ภาพที่ 3 จำนวนผู้เรียนอาชีวศึกษาทวิภาคีปีการศึกษา 2566 และ 2567

นโยบายด้านการบริหารงบประมาณและการติดตาม

การบริหารงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแผนการงบประมาณ ได้แก่

- นโยบายการรับนักเรียนปีการศึกษา 2568 จำนวนผู้เรียนมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากประชากรน้อยลง จำเป็นจะต้องปรับเพื่อความคุ้มค่าในการบริหารจัดการ โดยเน้นเพิ่มผู้เรียนระบบทวิภาคี และปิดแผนกหรือสาขาที่ไม่มีผู้ต้องการเรียน โดยสาขาช่างอุตสาหกรรมต้องมีผู้เรียน ปวช.1 ไม่น้อยกว่า 10 คน สาขาพาณิชยกรรมต้องมีผู้เรียน ปวช.1 ไม่น้อยกว่า 15 คน หากมีความจำเป็นต้องเปิดสอน เช่น เป็นสาขาจำเป็นขาดแคลน ต้องทำหนังสือขออนุญาตเปิดสอนเป็นรายกรณี

- นโยบายการจัดทำคำขอของบลงทุน (ครุภัณฑ์) ยกเลิกอำนาจสถานศึกษาในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการครุภัณฑ์ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2568 เป็นต้นไป จากเดิมขอได้ไม่เกิน 10 ล้านบาท เหมือนกันทุกสถานศึกษา ซึ่งทำให้สถานศึกษาขนาดใหญ่มีผู้เรียนมากขาดโอกาสในการพัฒนา ดังนั้นจึงปรับนโยบายการจัดทำคำขอให้แตกต่างกันตามขนาดของศึกษาแต่ไม่เกิน 20 ล้านบาท และการทำคำขอของปรับปรุงเพื่อพัฒนากายภาพสถานศึกษา ตลอดจนอาคารต้องมีความพร้อมในการก่อสร้างจริง

- ปรับนโยบายยกเลิกการซื้อรถเป็นเป็นการเช่ารถยนต์ จากปัญหาการลดของวิทยาลัยเก่า ไทรม มีอายุการใช้งานนานมาก ไม่สามารถซ่อมแซม ไม่มีงบประมาณในการซ่อม เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา จึงได้ปรับเป็นการเช่ารถที่มีสภาพใหม่ตลอดระยะเวลาในการทำสัญญาเช่า 5 ปี รวมถึงการทำประกันภัยรถด้วย ในปีงบประมาณ 2568 จะเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งกระทรวงศึกษาธิการ โดยในปี พ.ศ. 2569 จะขอรถตู้เช่าเพิ่มอีกอย่างน้อย 100 คัน โดยมีทั้งแบบรถน้ำมันและรถไฟฟ้า

- นโยบายด้านพลังงานไฟฟ้าแบบยั่งยืน คุ้มค่าในการลงทุน ด้วยโครงการ Solar cell ในสถานศึกษาอาชีวศึกษา วางแผนติดตั้งให้ครบ 433 สถานศึกษา และเชิญชวน การไฟฟ้านครหลวง (MEA) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (PEA) มาลงทุน ทั้งนี้อยู่ในระหว่างการร่างสัญญาซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานอัยการสูงสุดและกฤษฎีกา

การบริหารอาชีวศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปเน้นการพัฒนา **กำลังคนให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของประเทศและตลาดแรงงาน** ผ่านการปรับปรุงระบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมุ่งเน้นการยกระดับการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาคี การส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชน การพัฒนาทักษะชีวิตและสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและงานวิจัย เป็นการบริหารจัดการเชิงรุก เพื่อตอบสนองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล